

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1947.

Första kammaren.

Nr 23.

Lördagen den 17 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Herr statsrådet *Mossberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 269, angående vissa anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården;
nr 270, angående anslag till statens utlänningskommission m. m.;
nr 271, angående anslag till jordbrukets byggnadsstudiekommitté;
nr 272, angående vissa anslag till universiteten och den medicinska undervisningen m. m.;
nr 275, angående närmast erforderliga åtgärder för tillgodoseende av Sveriges behov av matematikmaskiner; samt
nr 278, angående anslag till civilförsvaret för budgetåret 1947/48.

Justerades protokollen för den 10 och den 13 innevarande månad.

Herr **talmannen** yttrade: Efter samråd med andra kammarens talman får jag beträffande riksdagsarbetet omkring pingsthelgen meddela, att under in-
stundande vecka arbetsplena med kamrarna komma att hållas endast onsdagen den 21 maj. Lördagen den 24 maj hålles intet plenum. Under veckan efter pingst hållas plena på vanliga tider.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelser:

Till riksdagen.

Härmed får jag, på grund av bristande tid, anhålla om befrielse från uppdraget att vara fullmäktig i Sveriges riksbank för återstående mandattid.

Stockholm den 16 maj 1947.

Ivar Anderson.

ledamot av riksdagens första kammare.

På särskilda propositioner biföll kammaren berörda anhållan och beslöt att i anledning därav val av en fullmäktig i riksbanken efter herr Axel Ivar Anderson skulle i föreskriven ordning anställas.

Herr statsrådet *Quensel* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 263, angående anslag för budgetåret 1947/48 till domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 111, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till ett vattenförsörjnings- och avloppsföretag inom Öckerö kommun;

Första kammarens protokoll 1947. Nr 23.

nr 112, i anledning av väckta motioner om anslag till väg Tännäs kyrkby—Tännäs kraftstation;

nr 113, i anledning av väckt motion angående utökning i vissa fall av frikretsarna för landsbygdens telefonabbonenter; samt

nr 114, i anledning av väckt motion om byggande av en fiskehamn vid Örnahusen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av väckt motion om ersättning till arbetaren K. E. F. Eriksson för sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring; och

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstepensionsunderlag för vissa befattningshavare vid polisväsendet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Herr statsrådet *Sträng* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 265, angående uppförande av beskickningshus i Canberra.

Ang. rationalisering av textil- och beklädnadsindustrin.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion om utredning rörande rationellt ordnande av textil- och beklädnadsindustriens organisation m. m.

Med föranledande av en av herrar *Linderot* och *Öhman* inom första kammaren väckt motion, nr 66, hade utskottet i förevarande utlåtande på åberopade grunder hemställt, att första kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning angående fortsatt rationalisering av textil- och beklädnadsindustrin vid tidpunkt och på sätt Kungl. Maj:t funne lämpligt.

Reservation hade anförts av herrar *Löthner* och *Albertsson*, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att motionen icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr *Löthner*: Herr talman! Skillnaden mellan utskottsmajoritetens och reservanternas ståndpunkt i den föreliggande frågan är att utskottet hemställer, att riksdagen redan nu i skrivelse till Kungl. Maj:t skall begära en utredning rörande förhållandena inom textil- och beklädnadsindustrin, varvid man dock överlämnar åt Kungl. Maj:t att bestämma tidpunkten för utredningens igångsättande. Reservanterna däremot anse, att man inte nu bör begära någon utredning utan först avvakta resultatet av redan pågående, beslutade och planerade utredningar av offentlig och enskild natur. Reservanterna vilja med andra ord icke nu göra någon framställning till Kungl. Maj:t i motionens syfte.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till reservationen.

Herr *Öhman*: Herr talman! Det är ju inte precis vardagsmat för den kommunistiska gruppen att få en motion tillstyrkt av ett utskott, vilket skett i detta fall. Ofta ha vi haft det intrycket att utskotten mer eller mindre summariskt behandlat våra motioner och formulerat sina avslagsyrkanden, varefter de förslag som vi framfört i alla fall tagits upp i en eller annan form, ibland kanske till och med i en kungl. proposition, så att frågan ändå fått en mer eller mindre positiv lösning. När utskottet nu har sakligt behandlat den förelig-

Ang. rationalisering av textil- och beklädnadsindustrien. (Forts.)
gande motionen och kommit till ett positivt ställningstagande, ber jag att få uttala min tillfredsställelse häröver.

Att en representant för vardera högern och folkpartiet inte kunnat ansluta sig till utskottsmajoritetens mening utan avgivit en reservation, hör ju egentligen till det som är vanligt i sådana här fall. Varje utredning, som föreslås och som kan medföra risk att vissa ofördelaktiga sidor av det så kallade enskilda näringslivets sätt att handha för landet livsviktiga produktionsgrenar blottas, måste dessa partier motsätta sig. Men för dem som verkligen vilja se till vad som gagnar landets och folkets intressen bör det vara klart, att en utredning i detta fall är nödvändig för att utröna orsakerna till de tämligen säregna förhållanden, som göra sig gällande inom textil- och beklädnadsindustrien.

Vad som framför allt är typiskt för dessa industrigrenar är den låga löne-nivå, den stora omsättning av arbetskraft och de orimligt höga distributionskostnader, som branschen har att uppvisa. Då omsättningen av arbetskraft inom textil- och beklädnadsindustrien årligen uppgår till 20 à 25 procent, måste uppenbarligen påtagliga missförhållanden vara rådande för dem som arbeta inom företagen i fråga. Man gör säkert ingen felspekulation, om man förutsätter att de låga lönerna i förening med det pressande arbetet är den huvudsakliga orsaken till att omsättningen inom arbetarstammen är så stor. Då lönen för manliga textilarbetare enligt samstämmiga uppgifter ligger cirka 13 procent under genomsnittslönen för industrien i dess helhet, är det uppenbart att så många som möjligt vilja söka sig över till andra fack. Enligt den senaste tillgängliga officiella lönestatistiken uppgår genomsnittslönen för en manlig textilarbetare till ungefär 3 500 kronor per år. Däri är då inräknat såväl övertidsersättning som natura- och andra förmåner som textilarbetarna till äventyrs kunna ha. Lönen för kvinnliga textilarbetare ligger omkring 20 procent lägre än för den manliga arbetskraften. Under sådana förhållanden måste den betalning som textilföretagarna erbjuda sina arbetare karakteriseras såsom svältlöner.

Däremot är det, såvitt man förstår, en ganska lönande sysselsättning att vara textilfabrikant. Aktiebolagen inom textilindustrien redovisa sålunda för år 1945 enligt uppgifter i Aktieägarnas uppslagsbok en sammanlagd nettovinst av 31 615 000 kronor. Denna summa redovisas väl att märka *sedan* betydligt större belopp ha avsatts till reservfonder och liknande ändamål.

Det är visserligen sant som reservanterna säga i sitt yttrande, att det under senare år har lyckats för textilarbetarna att i någon mån pressa upp sina löner. Denna stegring uppgår emellertid alls inte till de procenttal som reservanterna göra gällande. De påstå att sedan år 1939 har en stegring i reallönen inträtt för manlig textilarbetare med 22 och för kvinnlig med 32 procent. Enligt textilarbetarförbundets lönestatistik, som jag har här tillgänglig, uppgår stegringen i reallön, om man tar år 1939 till utgångspunkt, till och med år 1946 till 9,7 procent för manlig och 21 procent för kvinnlig arbetare. Om de senaste avtalsförbättringarna inräknas, utgör reallönestegringen 17,1 procent för manliga och 35 procent för kvinnliga textilarbetare. Reservanternas uppgifter om reallönestegringen överensstämmer således i varje fall icke med fackförbundets beräkningar. Jag vet inte, varifrån reservanterna ha fått sina siffror, men jag skulle tro att det ändå är fackförbundet som besitter den bästa sakkunskapen på detta område, varför vi väl böra hålla oss till de uppgifter som lämnats därifrån.

Jag vill således, herr talman, med dessa konstateranden understryka vikten av att i den kommande utredningen, som jag hoppas skall igångsättas snarast möjligt, *lönefrågan* ägnas särskild uppmärksamhet.

Ang. rationalisering av textil- och beklädnadsindustrin. (Forts.)

Jag önskar också betona angelägenheten av ett annat problem som fordrar ingående utredning, nämligen frågan om distributionskostnaderna inom textil- och beklädnadsindustrin. Enligt de undersökningar som ha gjorts på detta område av herr Folke Kristensson kostar det nämligen nästan lika mycket att försälja en meter tyg som att tillverka varan. Av det material, som framlagts i Kristenssons undersökning, framgår att en konsument som köper bomullstygg för låt mig säga 100 kronor måste betala 45 kronor till grossist- och detaljhandelns distributionskostnader. De egentliga tillverkningskostnaderna för varan, inberäknat textiltfabrikantens och råvaruleverantörens vinster, uppgå endast till omkring 55 kronor. Det är självklart att dylika förhållanden, som vittna om en ålderdomlig distributionsapparat och väldiga mellanhandsvinster med uppskörtning av allmänheten, böra bli föremål för uppmärksamhet från statsmakternas sida under den kommande utredningen. Jag anser för övrigt att priskontrollnämnden redan nu borde ägna tillbörlig uppmärksamhet åt dessa förhållanden.

Slutligen, herr talman, önskar jag understryka en tredje synpunkt, nämligen att den kommande utredningen bör ägna särskild uppmärksamhet åt textil- och beklädnadsindustriens lokalisering. Jag tänker därvid i första hand på de många kommuner i Norrland, som på grund av olika omständigheter hotas av avfolkning, inte minst på grund av att de sakna industrier. Jag skulle tro att det finns möjligheter att på ett ur alla synpunkter fördelaktigt sätt förlägga vissa textil- och beklädnadsindustrier till dessa kommuner.

Jag uttalar, herr talman, än en gång min tillfredsställelse med utskottsmajoritetens yrkande och hemställer om bifall till det föreliggande utlåtandet.

Herr Elowsson, Nils: Herr talman! Inom alla näringsgrenar finns det bättre och sämre skötta företag. Vid uppgörandet av kollektivavtal kan man inte fastställa högre löner och bättre förmåner för arbetarna än att det blir möjligt även för de sämst skötta företagen att bära kostnaderna. Det medför att de arbetare som äro sysselsatta inom en och samma näringsgren få nöja sig med de löner, som kunna sättas med hänsyn till de sämst skötta företagens bärkraft. De bäst skötta företagen inom branschen kunna på detta sätt göra sig vinster som kan hända inte äro oförtjänta — det beror ju på hur man ser det — men som i varje fall bli större än vad de med hänsyn till arbetarnas berättigade anspråk rimligen borde vara.

Så har det varit och är det alltså inom många näringsgrenar. Så länge de anställda funno sig i dylika förhållanden, gick det naturligtvis bra att ha det på det sättet. Men vi finna numera inom den ena näringsgrenen efter den andra, hurusom man inte längre nöjer sig med att ha det ordnat på det viset. Jag erinrar om den utveckling som skett inom jordbruket, skogsbruket och torvindustrin, som i likhet med textilindustrin kunnat ge de inom dessa näringar sysselsatta blott mycket små inkomster. Vid förra årets kongress beslöt textilarbetarna att ge sin förbundsstyrelse i uppdrag att träda i förbindelse med statsmakterna för att få till stånd en undersökning om hur man skulle kunna åstadkomma sådana förhållanden inom textil- och beklädnadsindustrin, att de där anställda kunde få bättre betalt för sitt arbete. Det är väl närmast detta kongressbeslut som har föranlett motionärerna att väcka sin motion. De spörsmål, som behandlas i motionen, hade dock troligen i alla fall kommit att uppstå till undersökning även om textilarbetarförbundets kongress inte hade fattat detta beslut.

Reservanterna anföra, att löneläget inom textilindustrin under den senaste tiden har förbättrats. Det är i viss mån riktigt, men vi veta ju att denna löneförbättring sammanhänger med den onormala konjunktur som för närvarande råder inom branschen, beroende på att importen av textilvaror till vårt land

Ang. rationalisering av textil- och beklädnadsindustrien. (Forts.)

inte är lika stor eller i varje fall inte lika fri som tidigare. Vi måste följaktligen räkna med att då importen ånyo kommer i gång, medför den sannolikt en ökad press på lönerna inom den svenska textil- och beklädnadsindustrien. Det blir då fråga om textilindustrien kan hålla lönerna eller, vilket naturligtvis också blir aktuellt, höja dem så att textilarbetarna åtminstone komma upp till medellönenivån för övriga industriarbetare här i landet. Det är föga sannolikt att vi kunna få till stånd en sådan lönesättning, om man inte vidtar särskilda åtgärder för att trygga att textilarbetarna beredas full försörjning inom textilindustrien. Dessutom måste erforderliga rationaliseringar vidtagas inom de sämst skötta företagen. Distributionen av textilindustriens produkter måste vidare ordnas på sådant sätt att det blir utrymme för ett högre löneläge inom industrien. Även den sidan av frågan är så pass viktig, att den bör utredas. Det är också angeläget att undersöka, om den svenska textilindustrien har följt med tillräckligt i utvecklingen med anläggningar och maskiner för att kunna utnyttja de nya materialier som numera dykt upp, så att de svenska textilfabrikerna kunna stå sig i konkurrensen. Det torde inte dröja länge förrän vi åter måste räkna med ökad import av textilvaror från utlandet. Inte minst ur denna synpunkt är det angeläget att så snart som möjligt få till stånd den önskade utredningen.

Utskottet har emellertid inte velat ange någon tidpunkt för utredningens igångsättande. Utskottsmajoriteten har nämligen haft klart för sig, att redan förut stora anspråk ställts på utredningar genom Kungl. Maj:ts försorg och att det är fara värt att arbetskraften inte räcker till. Därför har utskottet inte velat gå längre än att ge Kungl. Maj:t i uppdrag att verkställa en utredning på detta område, varvid Kungl. Maj:t dock på egen hand får avgöra, när den lämpliga tidpunkten är inne för att igångsätta den begärda utredningen.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets utlåtande.

Herr Andersson, Elon: Herr talman! Jag skulle ha kunnat förstå utskottets yrkande, om utskottet hade avsett att skapa en beredskapsåtgärd att tillgripas i ett läge, där det rådde allvarlig arbetsbrist på utredningsväsendets område och då man således kunde ägna sig åt spörsmål som inte hade en omedelbar angelägenhetsgrad. För närvarande är det ju, såsom herr Elowsson själv påpekade, på det sättet att det även inom utredningsväsendet råder brist icke på arbete men på arbetskraft. Det gäller både i fråga om ledamöter till de olika beredningarna och den sekreterarhjälp, som beredningarna böra ha för att kunna slutföra sina uppdrag. Jag sätter allvarligt i fråga, om det under sådana omständigheter är påkallat att begära utredning av ett ärende, vars angelägenhetsgrad utskottet självt karakteriserar på följande sätt: »Utskottet vill icke göra gällande, att de för textil- och beklädnadsindustriens del äro av den natur, att denna utredning bör gå före alla andra liknande.»

Utskottets talesman påpekade, att utskottet hade haft en så stark känsla för denna synpunkt, att man hade inskränkt sig till att förorda en utredning men överlämnat åt Kungl. Maj:t att avgöra, när den bör igångsättas. Jag skulle vilja ställa det spörsmålet, herr talman, om det inte i allmänhet är på det sättet, att då riksdagen begär en utredning, är det Kungl. Maj:t själv som avgör, när den skall igångsättas. I det avseendet skiljer sig således knappast utskottets utredningsuppdrag från andra liknande som riksdagen ger.

Utskottet konstaterar alltså i sitt utlåtande, att den utredning, som utskottet föreslår riksdagen att begära, icke är av den natur att den bör påskyndas. Utredningen är följaktligen icke angelägen. Om jag ställer in den mot bakgrunden av den brist på för utredningar tillgänglig arbetskraft, som för närvarande förefinnes, förefaller mig bara det skälet vara tillräckligt för att ut-

Ang. rationalisering av textil- och beklädnadsindustrin. (Forts.)
skottet skulle ha kunnat tänka sig att låta med utredningen tills vidare anstå.

Men det skulle ändå kunna tänkas, trots denna överlastning av utredningsapparaten, att utskottet skulle ha kunnat finna det angeläget att begära en utredning, om det hade varit på det sättet, att de problem, varom motionerna handla, icke av någon tidigare uppmärksammats. Det förhåller sig emellertid inte på det sättet, och jag använder, herr talman, åter utskottets egen argumentation. Det står nämligen i utskottets motivering i sista stycket på s. 14: »Det förtjänar även framhållas, att flera pågående utredningar syssla med spörsmål, som äga ett visst samband med den nu föreliggande motionen.» Utskottet erinrar särskilt om utredningen angående kvalitetsforskning och konsumentupplysning samt om utredningen om näringslivets lokalisering. Av de myndigheter, vilkas yttranden utskottet inhämtat, har framför allt kommerskollegium och de av kommerskollegium hörda näringsorganisationerna samt Kooperativa förbundet med hänvisning till de pågående utredningarna ansett det förståndigast att låta med den nu begärda utredningen anstå, till dess man finge se till vilket resultat de pågående utredningarna kunde komma.

Det förhåller sig således också på det sättet, att problemet ingalunda är ouppmärksammat, utan att en hel del utredningar på området redan pågå, och att det därför skulle kunna vara av värde att bida med den sammanfattande utredningen till dess att man fått klart för sig, till vilka resultat de redan pågående utredningarna kunna komma. Det är enligt mitt sätt att se ytterligare ett skäl, som utskottet självt har anfört för att låta med den av motionärerna begärda åtgärden tills vidare anstå.

Men inte nog härmed, herr talman, utan utskottet fortsätter sin argumentation till förmån för avslag på motionen på följande sätt: »Av yttrandena framgår ock, att företagen själva ha uppmärksamheten fäst på de problem, varom nu är fråga, och äro villiga söka en lösning av desamma, som kan motsvara skäligena samhälleliga krav.»

Jag har alltid haft den föreställningen, att när man har ansett det nödvändigt att begära åtgärder ifrån samhällets sida för att företagen vad man med ett modernt namn kallar strukturrationalisering, har det önskemålet främst bottnat i en övertygelse att man från det enskilda initiativets sida inte kunde vänta sådana åtgärder, att samhället kunde vara tillfreds därmed. Här säges det nu i stället, att utskottet har övertygat sig om att företagen själva inte bara ha uppmärksamheten fäst på problemen och äro villiga att diskutera en viss lösning av desamma, utan också att den lösning, som de enskilda företagen vilja medverka till, skall motsvara »skäligena samhälleliga krav». Vad skall det under sådana omständigheter tjäna till att riksdagen begär igångsättande av en utredningsapparat, som icke kan komma längre än vad de enskilda företagen själva äro villiga att medverka till, d. v. s. att tillgodose »skäligena samhälleliga krav»? Det är väl inte utskottets mening, att den av utskottet föreslagna utredningen skall tillgodose krav, som ur samhällelig synpunkt äro oskäligena?

Jag kommer således, herr talman, till det resultatet, att jag med åberopande av den motivering som utskottet har anfört i sitt yttrande har anledning att yrka avslag på utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Andrén* och herr *Ericsson, Carl Eric*.

Herr Wistrand: Herr talman! Den som läser utskottets utlåtande får en känsla av att utskottet i själva verket är ganska övertygat om att den begärda utredningen är både onödig och kanske till och med onyttig, men att utskottet ändå med hänsyn till omständigheterna har velat dölja detta under en del blommor.

Ang. rationalisering av textil- och beklädnadsindustrin. (Forts.)

Det torde knappast finnas några omständigheter, under vilka det är så olämpligt att igångsätta en utredning som under de nuvarande. Läget överhuvud taget på det ekonomiska området är ju så labilt, att man inte vet, om de förutsättningar, som finnas när utredningen börjar, ens tillnärmelsevis äro för handen då utredningen är färdig. Det är under sådana förhållanden mer än någonsin nödvändigt att låta de producerande företagarna arbeta under förhållanden, som någorlunda skänka dem ro och trevnad, och inte ansätta dem med onödiga utredningar, som i många avseenden kunna komma att gå mycket hårt ut över förutsättningarna för deras produktion. Skall man i ett dylikt läge göra en utredning, bör den vara betingad av allvarliga missförhållanden.

Herr Öhman framhöll såsom den viktigaste anledningen till en utredning, att lönenivån inom textil- och beklädnadsindustrin inte hade utvecklats sig tillfredsställande. Han förklarade, att de av reservanterna anförda siffrorna för löneutvecklingen icke vore riktiga, och delgav oss de siffror, som textilarbetarförbundet hade kommit till. Jag vet inte vilka av dessa siffror som äro de riktiga och inte heller varifrån reservanterna ha fått sina uppgifter, men i detta sammanhang förefaller det mig onödigt att ingå på den saken, ty jag kan till fullo begagna mig av herr Öhmans egna siffror. En industri inom vilken, såsom herr Öhman angav det, *reallönen* sedan år 1939 ökat med 17 procent för manliga och 35 procent för kvinnliga arbetare, synes mig icke ge de i rörelsen anställda så dåliga arbetsförutsättningar att man just på den grunden har anledning att kräva en utredning. Jag har inte klart för mig, till vilken procentsiffra den reallöneförhöjning som staten har beviljat sina tjänstemän och arbetare uppgår, men jag är övertygad om att den inte på långt när når upp till siffrorna för textilindustrin.

Man måste dessutom fråga sig, om det verkligen är lämpligt att staten engagerar sig för utredningar som så direkt ta sikte på själva löneläget som herr Öhman här har ifrågasatt. Det skulle i varje fall betyda, att man bryter mot en princip som hittills enhälligt omfattats från både arbetsgivar- och arbetarsidan, nämligen att löne marknaden skall vara fri och att man skall överlåta åt de kollektivavtalslutande parterna att själva komma överens om lönerna utan statens inblandning. Det är möjligt, att herr Öhman från sina politiska utgångspunkter inte delar denna uppfattning, som är rådande såväl inom arbetsgivarföreningen som landsorganisationen. Men om herr Öhman anser, att staten så direkt bör ingripa och utöva påverkan på löneläget, att ett lägre löneläge inom en industri bör föranleda en statlig utredning om industrin i fråga, dess förutsättningar och möjligheter att betala högre löner, får han inte glömma, att denna uppfattning för med sig en annan konsekvens. Även om i detta ögonblick, en dylik utveckling kanske inte ter sig så överhängande, kunna vi dock förr än vi tro råka ut för en omsvängning i den ekonomiska bilden. Vi kunna då på många områden vara bundna vid så höga lönekostnader, som de avtalslutande parterna inte själva kunna enas om att sänka. att det kanhända blir ett allmänt rop på att staten skall ingripa med en utredning och sedan på basis av denna åstadkomma en *sänkning* av lönerna. Jag tror att man har all anledning att ta med stor försiktighet på dessa frågor, så att man inte utmanar krafter som man kanske senare inte har möjlighet att behärska.

Jag slutar, herr talman, med vad jag började med, nämligen att konstatera, att läget för närvarande är så oöverskådligt, farligt och outrännanskligt, att det i nuvarande stund icke finns förutsättningar för en utredning på detta område. En utredning kan icke åstadkomma någon nytta, men den kan genom sin blotta tillkomst verka skadligt.

Ang. rationalisering av textil- och beklädnadsindustrien. (Forts.)

Herr **Elowsson, Nils**: Herr talman! Till herr Elon Andersson skulle jag först vilja säga, att utskottet så tydligt som det varit möjligt har försökt att i sitt uttalande låta de olika synpunkterna spegla sig för att så vitt möjligt ge kammaren en riktig bild av det läge frågan befinner sig i.

Om så herr Andersson vill utnyttja denna noggrannhet för att söka göra gällande, att utskottets motivering inte fullt harmonierar med yrkandet, så vill jag säga att det inte är riktigt. Jag vill erinra om vad jag sade i mitt första anförande, nämligen att vi inte anse att denna utredning kan dröja hur länge som helst, eftersom dels investeringsfrågan och dels lönefrågan äro av den art, att de med tanke på den kommande importen av textilvaror tarva en lösning utan onödigt tidsutdräkt. I annat fall kan det enligt utskottets mening bli ett bakslag inom textilindustrien, som kan visa sig mycket svårare att bemästra än de problem man hittills haft att kämpa med.

Till detta vill jag lägga, att det är riktigt när man säger, att vi i utskottets utlåtande ha framhållit att det finns företag, som äro villiga att rationalisera ytterligare, men detta gäller med säkerhet inte om alla företag. Det finns alltså företag inom dessa områden, som befinna sig på efterkälken och som de övriga företagen såvitt bekant inte göra någonting för att rycka upp i linje med de andra.

Herr **Wistrand** framhöll, att det är angeläget att företagen få arbeta under lugn och trevnad, och det tycker nog också utskottet. Men vi anse det även angeläget, att arbetarna inom dessa företag få känna lugn och trevnad. Textilarbetarna ha emellertid under långa tider fått arbeta för löner, som faktiskt utgjort bottenivån för industriarbetarlöner överhuvud taget, och man får inte förvåna sig över om dessa arbetare till sist bli otåligen och fråga sig, varför just deras arbete skall betalas sämre än alla andra arbetargrupper.

Det är precis samma fråga som exempelvis arbetarna inom jordbruket ha ställt sig, och när herr **Wistrand** säger att det inte på något annat område har gjorts ett ingripande av motsvarande slag när det gällt lönesättningen inom en näringsgren, vill jag säga att han lika väl som vi andra här vet, att både prisättning och lönesättning inom jordbruket sedan mycket lång tid tillbaka faktiskt bestämts genom statliga åtgärder. Det är alltså ingenting nytt. Och på samma sätt som staten har kommit jordbruksnäringen ill hjälp, är det naturligtvis möjligt för den att komma också andra näringsgrenar till hjälp.

Man skall verkligen inte, som herr **Wistrand** alltid gör när vi diskutera spörsmål av detta slag, utgå från såsom självklart, att när staten skall göra någonting, då är avsikten endast att skapa oro och otrevnad. Vi se saken på ett helt annat sätt och anse, att staten skall komma företagen till hjälp. Om sedan inte herr **Wistrand** tror, att staten har några möjligheter att göra det, så kan jag förmodligen inte beröva honom den tron, men på vårt håll anse vi i varje fall att det är möjligt.

Med utgångspunkt från de procentsiffror för löneutvecklingen, som herr **Ohman** nämnde, ville herr **Wistrand** göra gällande att man inte kan säga att en näringsgren, som har vidtagit så pass betydande förhöjningar av lönerna, behandlar sina anställda illa. Detta låter kanske säga sig, men dessa arbetares faktiska löneläge beror ju inte bara på den höjning som skett under de senaste åren, utan också rätt mycket på hurudant utgångsläget har varit. Och utgångsläget har inte varit gynnsammare än att textilarbetarnas löner, trots de förhöjningar som nu skett, befinna sig under medelnivån för industriarbetarlönerna. Då staten griper in — och vi hoppas att det skall kunna ske inom en inte alltför avlägsen framtid — måste den naturligtvis göra det även med tanke på att dessa arbetare böra erhålla högre löner.

När herr **Wistrand** talar om att man skall låta företagen arbeta i lugn och

Ang. rationalisering av textil- och beklädnadsindustrien. (Forts.)
ro, vill jag göra den anmärkningen, att man inte rimligtvis kan begära att de, som äro anställda inom ett mindre väl skött företag, skola för hela sitt liv eller så länge de äro anställda inom det företaget vara beroende av den bristande initiativkraft, som är till finnandes på arbetsgivarsidan. Det fanns som jag nämnde en tid, när detta kunde gå för sig, men förhållandena äro inte längre sådana. De människor, som sälja sin arbetskraft, vilja ha så mycket betalt för den som möjligt, och de komma under alla förhållanden att söka utvägar för att tillgodose sina önskemål därvidlag. Och även om man från vissa håll till varje pris motsätter sig att staten ingriper, komma vi ändå inte ifrån detta.

Herr **Wistrand** erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr Elowsson framhöll, att i detta fall tänker staten på att hjälpa, och det är naturligtvis mycket roligt att höra ett sådant yttrande. Men det är ändå märkvärdigt att man inte från det håll, där man sålunda skulle bli hjälpt, har visat något nämnvärt intresse för den planerade hjälpen.

Herr Elowsson anger såsom skäl för att man bör försöka sig på en reglering av arbetslönerna inom dessa industrier mer eller mindre under statlig medverkan, att dessa löner ligga under medelnivån. Det är riktigt, att arbetslönerna inom dessa industrier ligga något under medelnivån, men när jag gång på gång hör detta argument återopas, förefaller det mig som om man hade en något säregen matematisk uppfattning, att det är möjligt att uppnå ett läge där alla löner ligga *över* medelnivån. Det kunna de nu inte göra, utan några löner måste alltid ligga under medelnivån. Och 13 procent under medelnivån är ju inte någonting så oerhört, även om denna skillnad lämnar utrymme för förbättringar.

Visst har en hel del regleringar inom jordbruket skett med utgångspunkt från att jordbruksarbetarnas löner skulle förbättras. Men är det meningen, att detta skall vara ett undantagsförhållande — vilket jag har trott — eller att hela samhället skall regleras efter sådana linjer? Jag skulle vilja ha herr Elowssons svar på den frågan, därför att här mycket vida utblickar öppna sig över vilka perspektiv vi ha att räkna med, om herr Elowsson och hans meningsfränder också i fortsättningen komma att dirigera vår ekonomiska politik.

Herr **Löthner**: Herr talman! Då det har undrats varifrån reservanterna fått sina siffror beträffande arbetslönernas stegring, vill jag bara nämna att vi ha dem från kommerskollegii yttrande. Där heter det ordagrant på följande sätt: »Jämfört med löneförhållandena år 1939 har, enligt vad som framgår av Stockholms handelskammares yttrande, en stegring i reallönen inträtt för manlig textilarbetare med 22 och för kvinnlig med 32 procent.»

Huruvida dessa siffror äro riktigare än de av herr Ohman nämnda vill jag inte döma om. Jag har bara tagit för gott vad kommerskollegium yttrat.

Herr **Ohman**: Herr talman! Herr Elon Andersson och herr Wistrand ha här talat emot den av utskottet förordade utredningen och ansett den överflödig.

Herr Elon Andersson underströk särskilt, att det var en sådan brist på arbetskraft inom utredningsmaskineriet, att man inte borde ytterligare betunga detta med en utredning. Jag tillhör inte dem, som vilja ha utredningar i onödan, men jag tror att om man skulle granska listan över nu arbetande utredningar, skulle man finna att åtskilliga äro av en mindre angelägenhetsgrad än den utredning, som här är ifrågasatt.

Jag kan heller inte vara enig med herr Elon Andersson om att de utredningar, som redan pågå, skulle befatta sig just med de problem, som genom vår motion ha aktualiserats. Jag kan inte finna att någon av de pågående utredningarna behandlar problemet om ett eventuellt startande av en statlig konkurrens-

Ang. rationalisering av textil- och beklädnadsindustrien. (Forts.)
industri i syfte att höja produktionskapaciteten inom textilindustrien. Jag kan heller inte finna att någon av de pågående utredningarna berör de speciella löneförhållandena inom textil- och beklädnadsindustrien eller de problem beträffande distributionen, som tydligen finnas och som enligt vad jag i mitt tidigare anförande visade i mycket hög grad fördyra textil- och beklädnadsvarorna för den breda allmänheten. Jag tror således att det finns alldeles tillräckliga skäl för att denna utredning kommer till stånd och verkställs så snabbt som möjligt.

Jag vill också ägna ett par ord åt vad herr Wistrand anför, ehuru jag beträffande löneutvecklingen delvis redan är förekommen av herr Elowsson. Man bör ju inte förenkla problemställningen så, som herr Wistrand gör, och bara peka på den höjning av reallönerna som skett under de senare åren. Man kan inte på det sättet visa, att lönerna inom textilindustrien äro tillfredsställande. Vi måste nämligen komma ihåg, att textilindustriens arbetare tillhöra de allra sämst avlönade i detta land. Om man då höjer standarden för de manliga arbetarna med 17 procent, såsom har varit fallet under de senare åren, utesluter detta inte att dessa arbetare alltjämt måste finna sig i en levnadsstandard, som faktiskt närmar sig vad vi vilja karakterisera såsom svältgränsen.

Vad beträffar företagarna inom textilindustrien, tillhöra dessa däremot de företagarkategorier, som ha de största vinsterna. Jag kan också hänvisa till att löneposten inom textilindustrien spelar en relativt liten roll i produktionskostnaderna. I den utredning av herr Folke Kristiansson, som jag tidigare åberopat, beräknas arbetslönerna exempelvis när det gäller yllevävnader utgöra mindre än 10 procent och när det gäller bomullsvävnader mindre än 15 procent av framställningskostnaderna. Det är således tydligt, att arbetslönerna inom denna industrigen för närvarande spela en relativt liten roll i det pris, som konsumenten får betala. I stället har man här att räkna med dels tämligen oskäligena företagarvinster och dels en omåttligt penningsslukande distributionsapparat, som fördyrar beklädnadsartiklarna för den breda allmänheten. Det är framför allt dessa förhållanden som vi önska få klarlagda genom den utredning, som nu tillstyrkes av vederbörande utskott.

Det är inte alls så som herr Wistrand vill göra gällande, att jag söker införa någon ny princip, någon statlig lönesättning för textilindustriens arbetare. När jag pekat på lönefrågan, har jag inte alls avvikit från den allmänna linje, som följes av landsorganisationen och textilarbetarförbundet. Båda dessa institutioner ha i sina remissyttranden över motionen förklarat, att man måste ägna lönefrågan inom textilindustrien en betydande uppmärksamhet. Och de tillstyrka ju också utredningen. Det är icke därmed avsett, att staten skulle diktera lönerna för textilindustriens arbetare, men jag tror att man genom en förnuftigare ordning inom textilindustrien, en längre driven rationalisering och modernisering samt eventuellt genom att starta en statlig konkurrensindustri skulle kunna åstadkomma sådana förhållanden, att textilindustriens arbetare verkligen komma upp i löner, som något så när motsvara de industriarbetarlöner, som i allmänhet utgå i detta land.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Elowsson, Nils: Herr talman! Herr Wistrand vet säkert lika väl som vi andra, att man på både arbetar- och arbetsgivarhåll är angelägen om att hålla lönediskussionen utanför politiken, men lika klart är ju, att vad som kan göras för att en industri skall kunna betala bättre löner inte kan hållas utanför det allmännas intresse.

När sedan herr Wistrand litet grand spydigt frågade, huruvida man på vårt håll vore intresserad för att behandla lönesättningen inom andra närings-

Ang. rationalisering av textil- och beklädnadsindustrien. (Forts.)
grenar enligt riktlinjer liknande dem som tillämpats för jordbrukets vidkommande — jag fattade honom på det sättet — vill jag bara säga, att det beror naturligtvis på hur det enskilda näringslivet sköter sig.

Herr Uhlén: Herr talman! Jag skulle vilja göra kammarens ledamöter uppmärksamma på att textilindustriens dominerande arbetargrupp ännu år 1945 hade löner, som lågo omkring 20 procent under medelnivån för industriarbetarlönerna. Detta gällde inte bara genomsnittligt för gruppen i sin helhet, utan både kvinnor och män inom den dominerande textilarbetargruppen lågo var för sig ungefär på den nivån — vi måste då undantaga sådana arbetare, som äro anställda vid strumpfabriker och vissa andra specialfabriker. Den dominerande gruppen inom textilindustrien hade sålunda löner, som voro de sämsta industriarbetarlönerna i hela landet.

Sedan dess ha reallönerna — vilket vi nu torde kunna anse att herrarna Öhman och Wistrand äro överens om — stegrats med omkring 17 procent. Enligt herr Wistrands mening skulle textilarbetarna därmed ha uppnått ett mycket gynnsamt löneläge. Jag vill erinra herr Wistrand om att även andra industriarbetargrupper reallöner i genomsnitt ökats med ungefär samma procentsiffra under de tre senaste avtalsrörelserna. Textilarbetarnas löner befinna sig därför fortfarande ungefär lika långt från medelläget som tidigare. Möjligen har den tidigare rådande skillnaden minskats med en eller ett par procent.

Därtill kommer, såsom här redan har påpekats, att utgångsläget för textilarbetarna var sämre än för någon annan grupp. Lönerna inom textilindustrien voro före kriget otroligt låga. Jag såg härom dagen i ett arbetsgivarorgan en detaljerad framställning av löneförhållandena, som upptog löner så låga, att det är fullkomligt ofattbart att folk kunnat existera på dem. I verkligheten kunde man det inte heller, utan förutsättningen var att både mannen och hustrun arbetade. Ännu under 1930-talets senare hälft har det faktiskt förekommit fall, då fattigvården fått lov att lämna hjälp, trots att både mannen och hustrun stått i arbete.

Men det var egentligen inte för att säga detta jag begärde ordet, utan för att ge ett exempel på hur nödvändigt det torde vara att närmare granska förhållandena i varje fall när det gäller distributionen av beklädnadsartiklar. Jag vill erinra er, mina damer och herrar, om ett exempel som ni förmodligen alla på sin tid lade märke till, därför att det offentliggjordes i pressen. Det var en kapphandlare här i Stockholm, som för omkring två år sedan blev åtalad och även dömd för prisocker. Han hade vid försäljning av damkappor lagt på, vill jag minnas, mellan 130 och 150 procent. Stockholms rådhusrätt fastslog på grundval av expertutlåtanden från fackmän i branschen, att denna prisättning var för hög. Däremot skulle en höjning av fabriken pris med 105 procent plus 7 procent i kreditrisk enligt expertutlåtandena ha varit skälig. Så dömde också rådhusrätten. Domen överklagades i Svea hovrätt, som emellertid fastställde rådhusrättens utslag.

Det är alltså fastslaget i dom och bokfört i protokoll, att en höjning av fabriken pris med 105 procent plus 7 procent i kreditrisk är skälig vid försäljning av en damkappa i den fria sektorn, alltså en ej priskontrollerad vara. Detta betyder, att de som medverka i produktionen av damkappor av detta slag, alltifrån konfektionsfabriken och ända ned till den fårfarm i Australien, som har levererat ullen — förutsatt att det fanns någon ull i dessa kappor — sammanlagt få nöja sig med en mindre del av vad konsumenten betalar än den, som styr om att folk får köpa dessa kappor. Om vi antaga, att en kappa kostade 212 kronor, så fick hela produktionsprocessen nöja sig med 100 kronor, medan distributionsledet för sin insats betingade sig en ersättning av 105 kronor plus 7 kronor i kreditrisk.

Ang. rationalisering av textil- och beklädnadsindustrien. (Forts.)

Jag skulle tro att även herr Wistrand måste medge, att det kan finnas skäl att titta litet närmare på förhållanden av detta slag. En sådan prissättning innebär en privatbeskattning av allmänheten, som är ofantligt mycket värre än den beskattning, som herrar PHM:are i dessa dagar så högljutt och i så upprörda ordalag jämra sig över.

Jag vill också nämna, att när denna prissättning offentligen påtalades av en tidning, kom det en protest från en detaljhandlarorganisation i branschen, vilken påvisade att prissättningen måste vara sådan för att man inom denna bransch överhuvud taget skall kunna klara sig. Och det tror jag, dess värre, är riktigt. Jag hörde härom dagen en fackman på området påstå, att det finns bortåt 400 specialaffärer i damkappor i Stockholm. Vi kunna gå från Mynttorget till Järntorget och räkna till ett trettiotal sådana affärer bara på Västerlånggatan. Det är klart att dessa stora och flotta affärer med yrkeskunnig arbetskraft måste innebära oerhört stora omkostnader. Frågan är om det är rimligt och riktigt med sådana avbränningar vid distributionen av en nödvändighetsvara.

Jag vill tillägga, att samma kapphandlarorganisation också uppgav, att detaljhandlarna på priskontrollerade damkappor få taga ett pris, som med 50 procent överstiger inköpspriset. Men dessutom ha de rätt till 20 procent i överpris, beräknat på priset i dess helhet, vilket betyder att försäljningsmarginalen även på priskontrollerade varor blir 80 procent. Även det är enligt min mening en fullkomligt oskälig distributionskostnad.

Det är säkerligen nödvändigt att titta litet närmare på själva textilindustriens förhållanden, men oavsett vilken uppfattning man har i den frågan, är det enligt min mening absolut nödvändigt att statsmakterna, som dock ha ett ansvar för befolkningens intressen, titta litet närmare på distributionen inom beklädnadsbranschen.

I detta anförande instämde herr *Hesselbom*.

Herr **Björck**: Herr talman! Då jag är bosatt i en stad, som huvudsakligast lever på textilindustrien, har jag med ett visst intresse hört på denna debatt. Jag har förvänat mig över vissa överord, som här ha fällt. Man har sagt, att textilindustriens arbetare i viss mån leva på svältgränsen. Det påståendet skall jag be att få protestera emot. Ingen kan väl tro att min hemstad Borås, som kanske växt raskare än någon annan stad i något land och där som sagt textilindustrien är den huvudsakliga näringen, skulle ha kunnat uppvisa en sådan utveckling, om arbetarna hållas på en så låg standard som här gjorts gällande.

Det är riktigt att lönerna tidigare voro låga, men det berodde huvudsakligen på den utländska konkurrensen i fråga om textilvaror. Den konkurrensen kom främst från länder, där levnadsstandarden och lönerna voro låga, företrädesvis från södra och mellersta Tyskland, Tjeckoslovakien och Japan. Jag erkänner gärna, att det inte varit möjligt för den svenska textilindustrien att konkurrera med dessa länder annat än under skydd av tullar. Under kriget, när konkurrensen från utlandet upphört, ha de svenska textilarbetarnas löner undan för undan förbättrats och de ligga numera ganska högt, och jag kan säga att textilarbetarna i allmänhet åtminstone i min hemstad äro ganska nöjda med förhållandena och leva på en god standard. Många ha skaffat sig egna bostäder, och jag vågar säga, att få industrier ha på samma sätt som textilindustrien i Borås hjälpt arbetarna att skaffa sig trevliga och bra bostäder, egna hem o. s. v.

Det är ju möjligt att man, när konkurrensen från utlandet åter sätter in

Ang. rationalisering av textil- och beklädnadsindustrin. (Forts.)

får besvärligheter vid lönesättningen, men då kommer det an på om statsmakterna vilja ge textilindustrin det skydd som den måste ha för att kunna fortsätta konkurrensen med utlandet. Då skulle jag vilja hemställa till såväl herr Elowssons som herr Öhmans parti att medverka till ett sådant skydd för industrin, att lönerna kunna upprätthållas. Det beror helt på det tullskydd som vi då kunna få. Säkerligen komma de konkurrerande länderna ännu många år framåt att ha åtskilligt lägre levnadsstandard än Sverige och kunna därför hårt konkurrera med vår textilindustri.

Jag skall inte ge mig in på vad som sagts här om distributionsapparaten. Det är ju någonting som priskontrollnämnden får syssla med. Men vi böra förstå, att en hel del försäljning måste ske genom resande, och det är inte billigt att resa vare sig tåg eller bil och nästan omöjligt att få hotellrum. Det bidrar till att distributionskostnaderna måste bli höga, det kan man inte komma ifrån.

Jag har fäst mig vid vad Kooperativa förbundet säger i sitt yttrande till utskottet. Även utskottets majoritet borde respektera förbundets uppfattning när det säger: »Det synes styrelsen i och för sig som om visst fog skulle finnas för en utredning om den svenska textil- och beklädnadsindustriens förhållanden, men då många av de problem, som motionärerna anföra, såsom exempelvis industriens förläggning inom landet och speciellt i Norrland, tullfrågor, industriens lönsamhet etc., redan äro föremål för utredningar, synes det styrelsen som om dessa utredningar först borde fullföljas innan en ny utredning angående speciellt textilbranschens förhållande igångsättes.»

Det är rätt kloka ord, som jag ber att få understryka.

Jag ber, herr talman, att få instämma med herr Elon Andersson i hans yrkande om avslag på utskottets hemställan.

Herr Wistrand: Herr talman! Herr Uhlén, som ju tillhör den, åtminstone ytligt sett, mycket solida skolan av socialdemokrater, lämnade en stor mängd sakuppgifter, som det ju är alldeles omöjligt att bemöta då man inte har fått veta var de komma ifrån eller eljest kan kontrollera dem.

En sak gjorde emellertid enligt min uppfattning hans argumentering missänkt. Han uppgav, att det fanns familjer, där både hustrun och mannen arbetade samtidigt inom textilindustrin men som ändå nödgades uppbara fattigunderstöd för att kunna existera. Om herr Uhlén menade, att detta skulle ha skett under tider då de hade fullt arbete — alltså icke under tider av arbetslöshet inom industrin — så måste jag säga, att jag ställer mig mycket tvivlande till uppgiften. Vi få inte glömma, att även om textilindustriens löner ha stått på en nivå som har varit relativt låg i jämförelse med andra industriens — vilket de nog ha gjort — så ha de dock varit fastställda i kollektivavtal, tillkomna efter förhandlingar på vanligt sätt. Vid uppgörelserna om dessa kollektivavtal har för resten, efter vad jag vet, på arbetarsidan en synnerligen högt aktad ledamot av denna kammare medverkat, och jag tvivlar på att avtalen äro av den beskaffenhet, att de skulle ha nödvändiggjort fattigunderstöd i något fall, allra minst i fall där inte endast mannen, utan även hustrun haft fullt arbete.

Herr Elowsson, Nils: Herr talman! Jag känner naturligtvis inte till förhållandena i Borås lika bra som herr Björck gör, men att de inte äro alldeles idealiska torde man väl kunna utläsa därur, att den fackförening, som vid textilarbetarförbundets kongress förra året motionerade om att man skulle intressera statsmakterna för textilarbetarnas löneläge, var textilarbetarförbundets avdelning i Borås. Mer behöver man inte säga för att visa, att textilarbetarna i Borås inte äro tillfreds med de förhållanden som nu råda.

Ang. rationalisering av textil- och beklädnadsindustrin. (Forts.)

När herr Björck sedan uttalar en förhoppning om att det, när importen kommer i gång på allvar igen, skall bli fråga om att skydda textilindustrin genom ökade tullar, vill jag inte säga annat än att den saken kan bli aktuell, eftersom vi nödvändigtvis måste ha en textilindustri i detta land. Men det är å andra sidan alldeles klart, att innan det kan bli fråga om att skydda en industri med tullar skall man ha gjort allt man kan för att klara sig utan detta tullskydd, och det är inte minst detta utskottet har tänkt på när det har föreslagit en utredning av textilindustriens förhållanden.

Herr Uhlén: Herr talman! Jag skulle bara vilja lämna en liten upplysning till herr Wistrand.

Jag sade inte att det fortfarande förekom att fattigvården måste hjälpa även sådana textilarbetarfamiljer, där både mannen och hustrun arbetade, utan jag sade att det hade förekommit på 30-talet. Det gällde inte arbetslöshetsperioder, utan tider då båda verkligen hade arbete. Jag är förhindrad att lämna namn och adresser, men jag kan intyga att det är sant, och jag vill till yttermera visso erinra herr Wistrand om att likartade förhållanden ha förekommit även i andra och bättre ställda industrier än textilindustrin. I slutet av 1920-talet diskuterades mycket ingående det förhållandet, att arbetare inom tändsticksindustrin måste taga fattigvårdsunderstöd för att kunna försörja sina familjer trots att männen stodo i dagligt arbete på fabrikerna. Även i det fallet voro lönerna fastställda av organisationerna genom kollektivavtal. Företeelsen har alltså inte varit ovanlig. Jag skulle kunna nämna även andra arbetsområden, där det har förekommit, utan att nämna sådana som lantarbetarnas, torvarbetarnas och skogsarbetarnas, inom vilka förhållandet har varit ännu vanligare.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Löthner* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 49;

Nej — 23.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. rationalisering av textil- och beklädnadsindustrien. (Forts.)

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle kammarens beslut i detta ärende genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 263, 265 och 269—271.

Föredrogs den vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositionen nr 272, angående vissa anslag till universiteten och den medicinska undervisningen m. m.

Herr **Herlitz**: Herr talman! Jag skall be att utan vidare kommentarer få till kammarens protokoll antecknat — som ett bidrag till kännedomen om de former, under vilka regering och riksdag numera samarbeta med varandra — det förhållandet, att denna proposition, som säges vara avlämnad i kamrarna, i själva verket föreligger på talmannens bord allenast i ett korrektur. Jag saknar kännedom om när kammarens ledamöter få tillfälle att taga del av den i rentryck. Jag stryker särskilt under detta vid det förhållandet, att propositionen har ett omfång av 484 sidor.

Efter härmed slutad överläggning bordlades ifrågavarande kungl. proposition.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 275 och 278.

Herr **Gränebo** avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 306, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen.

Motionen bordlades.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

- nr 202, om fria järnvägsresor för barn under sex år;
- nr 203, om vidgat nordiskt samarbete inom utredningsväsendet och den offentliga förvaltningen;
- nr 204, om utredning angående järnvägsnämnder; samt
- nr 205, angående avgiftsfri konfirmationsundervisning genom skolornas försorg.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten jämte i ämnet väckt motion;

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till instituten för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning m. m.;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till statsbidrag till undervisningsmateriel vid folk- och småskolor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels fortsatt tillverkning av syntetiskt gummi m. m., dels ock täckande av vissa förluster på statens reservförrådsnämnds verksamhet;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande att ytterligare överskrida viss anslagspost i pensionsstyrelsens avlöningsstat för budgetåret 1946/47;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till social upplysningsfilm, jämte i ämnet väckt motion;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i syfte att bereda vissa utländska läkare möjlighet att utöva läkarkonsten inom riket;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss försöksverksamhet på yrkesmedicinens område;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till statens avtalsnämnd;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till anskaffning av motorbåtar för tullverket;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad redovisning av luftfartsfonden m. m.;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47 till förvärv av aktier i aktiebolaget Göteborgs handelsbank m. m.;

nr 128, i anledning av riksdagens år 1946 församlade revisorerers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden den 1 juli 1945—den 30 juni 1946;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av fastigheter, som förvaltas av försvarets bostadsanskaffningsnämnd, m. m.;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag;

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till avsättning till försäkringsinspektionens fond;

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med begäran om bemyndigande att träffa avtal med Malmö stad angående villkoren för överföring å Malmö stad av det tryckande registret för staden; samt

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till riksräkenskapsverket; ävensom

andra lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckt motion om förlängd semester för arbetstagare, som utför arbete, där silikosfara föreligger.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.22 på dagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 20 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Herr statsrådet *Mossberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 267, angående anslag till teckning av ytterligare aktier i Norrbottens järnverk aktiebolag, m. m.;

nr 268, angående vissa anslag till domstolarna m. m.;

nr 273, angående dispositionen av vissa för budgetåret 1943/44 å kapitalbudgeten under diverse kapitalfonder anvisade investeringsanslag;

nr 274, med förslag till lag angående upphävande av 61 § 2 mom. lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården;

nr 276, med förslag till lag angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande; samt

nr 277, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt, m. m.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen under folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till svenska uppfinnarkontoret;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av statens isbrytarverksamhet jämte i ämnet väckt motion;

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens institut för folkhälsan för budgetåret 1947/48;

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till centrala sjukvårdsberedningen: avlöningar m. m.;

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 223, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser eklelesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppdelning av professuren i radioteknik vid Chalmers tekniska högskola;

nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till de tekniska högskolorna;

nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till konstfackskolan m. m.;

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens bakteriologiska, rättskemiska och farmaceutiska laboratorier;

nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande eller inrättande av barnhem;

nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till barnmorskeläroanstalterna;

nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av tjänstebostad åt landsfiskalen i Föllinge distrikt;

nr 234, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen av två fastigheter i Fjällbacka municipalsamhälle;

nr 235, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Folkbokföreningen: Viss tillfällig personal vid länsstyrelserna m. m. för budgetåret 1947/48;

nr 236, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1947/48 å kapitalbudgeten, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 237, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1947/48, i vad avser det nya socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1947/48, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1947/48 å kapitalbudgeten, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om inköp av inventarier m. m. för fångkolonier; samt

nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till den sociala hemhjälpverksamheten jämte i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 26 maj 1933 (nr 229) angående blodundersökning i mål om barn utom äktenskap;

nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 6 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 377) om äktenskaplig börd, m. m.;

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 19 maj 1944 (nr 215) om eftergift av åtal mot vissa underåriga;

nr 218, i anledning av väckt motion om upphävande av den på interneringsnämnden enligt 6 § första stycket lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt ankommande förhandsprövningen; samt

nr 219, i anledning av väckta motioner om inrättande av lokala utskrivningsnämnder vid sinnessjukhusen.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 263, angående anslag för budgetåret 1947/48 till domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.;

- nr 265, angående uppförande av beskickningshus i Canberra;
 nr 269, angående vissa anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården;
 nr 270, angående anslag till statens utlänningskommission m. m.;
 nr 271, angående anslag till jordbrukets byggnadsstudiekommitté;
 nr 272, angående vissa anslag till universiteten och den medicinska undervisningen m. m.;
 nr 275, angående närmast erforderliga åtgärder för tillgodoseende av Sveriges behov av matematikmaskiner; samt
 nr 278, angående anslag till civilförsvaret för budgetåret 1947/48.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Gränebo* m. fl. väckta motionen, nr 306, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 115—133 och andra lagutskottets utlåtande nr 27.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 267, 268, 273, 274, 276 och 277.

Herr **Holmbäck**, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av det med Kungl. Maj:ts proposition nr 272, angående vissa anslag till universiteten och den medicinska undervisningen m. m., avsedda ärendet tillåter jag mig anhålla, att kammaren måtte medgiva utsträckning av tiden för avgörande av motioner i anledning av sagda proposition till det sammanträde, som infaller näst efter tjugo dagar från propositionens avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

- nr 307, av herr *Wetter* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av aktier i Bergslagernas med flera järnvägsaktiebolag;
 nr 308, av herr *Wistrand* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av aktier i Bergslagernas med flera järnvägsaktiebolag;
 nr 309, av herrar *Sten* och *Sandler*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av aktier i Bergslagernas med flera järnvägsaktiebolag;
 nr 310, av herr *Herlitz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen;
 nr 311, av herr *Lindblom* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen;
 nr 312, av herr *Wehtje* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen; samt
 nr 313, av herr *Eriksson, Einar*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen.

Ordet lämnades på begäran till herr **Persson, Karl**, som anförde: Herr talman! De sockerbetsodlare som leverera sina betor med järnväg till fabrikena erhålla fraktbidrag, så att deras egna fraktkostnader utgöra högst 8 öre pr 100 kg. De odlare, som bo så långt från järnvägsstation att de behöva anlita lastbil för transport av betorna till järnväg, ha i många fall så dryga kostnader härför,

Interpellation om ersättning till sockerbetsodlare för vissa biltransporter.

Interpellation om ersättning till sockerbetsodlare för vissa biltransporter.
(Forts.)

att det stundom är förmånligare att köra direkt till fabriken med betorna. Härigenom sparas såväl omlastning som järnvägstransport, men såsom förhållandena nu äro, får odlaren stå för hela transportkostnaden till fabriken då lastbil användes för transporten, vilken kostnad i regel torde uppgå till 50—60 öre pr 100 kg. Dessa dyra transporter antingen till järnväg eller direkt till fabriken avskräcka många odlare i ytterområdena, som annars hade förutsättning för sockerbetsodling och i vissa fall själva inom sina familjer ha tillgång till den arbetskraft som behövs för rensning och upptagning av betorna. En annan sak är, att det måste vara en rättvisefråga för från järnvägsstation avlägset boende odlare att få samma fraktersättning från sin närmaste järnvägsstation och till fabriken som de, som bo välbeläget, oavsett vilket transportsätt som för dem är det förmånligaste. De få i alla fall högre transportkostnad än de som bo välbeläget. Och ur landets och sockerförsörjningens synpunkt är det angeläget med, om än endast ett litet, tillskott av odlare i synnerhet där den behöfliga arbetskraften finns.

Olika framstötningar från nu nämnda odlingskategorier ha under årens lopp gjorts för att få saken ordnad, och förhandlingar ha även förts mellan betodlarförbundens representanter och sockerbolagen utan att detta lett till något resultat. Enda möjligheten synes vara att regeringen gör en insats för lösning av frågan. För detta år är det givetvis inte möjligt att påverka odlingen för nu berörda områden, men sockerbetsodlingen kräver förarbeten och planering, varför det vore tacknämligt att få frågan löst i god tid före planeringen av nästa års odling. Efter alla tecken att döma torde försörjningsläget även under de närmaste åren bli sådant, att största möjliga anspänning behöver göras för att få vår sockerförsörjning tryggad. Billighetsskäl tala för övrigt för att odlarna redan innevarande höst borde få ersättning för frakt från sin närmaste järnvägsstation, även då betorna transporteras direkt till fabrik med lastbil.

Med hänvisning till ovanstående anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande fråga.

Är statsrådet villig att medverka till att sockerbetsodlare, som transportera sockerbeter medelst lastbil direkt till sockerfabrik, kunna få samma fraktersättning, som hade kommit dem till del, om de hade transporterat betorna medelst järnväg från deras närmaste järnvägsstation?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.10 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 21 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 279, med förslag till lag om ändrad lydelse av 67 § barnavårdslagen den 6 juni 1924 (nr 361).

Justerades protokollen för den 14 och den 16 innevarande månad.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet *Wigforss*, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Ströms interpellation om kompensation åt vissa befattningshavare vid exekutionsverken, erhöll ordet och anförde: Herr talman! I en med första kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Ström till mig framställt följande frågor:

Om kompensation åt vissa befattningshavare vid exekutionsverken.

1) Är statsrådet beredd medverka till att även icke ordinarie befattningshavare vid exekutionsverken må erhålla av statsmakterna påtagligen avsedd kompensation för minskade sportelinkomster med anledning av den nya uppborädsreformen?

2) Är statsrådet vidare beredd att vidtaga erforderliga åtgärder, därest någon kommun eventuellt skulle visa sig likgiltig för att bereda vederbörande befattningshavare den kompensation, som statsmakterna avsett?

I anledning härav får jag anföra följande.

Enligt det vid proposition nr 382 till 1945 års riksdag (höstsessionen) fogade statsrådsprotokollet uttalade chefen för socialdepartementet, att därest stadsfogde eller exekutionsbiträde efter det nya uppborädsförfarandets genomförande erhöle minskad inkomst av indrivningsavgifter (restavgifter), det torde böra ankomma på vederbörande kommun att bereda befattningshavaren kompensation för den sålunda minskade inkomsten. Detta uttalande lämnades av riksdagen utan erinran.

Det ankommer således på vederbörande kommun att kompensera ifrågavarande befattningshavare för den minskade inkomst av indrivningsavgifter, som för dem kan uppkomma såsom en följd av det nya uppborädsförfarandets genomförande. Kommunen har härvid att själv avgöra om icke blott ordinarie utan även icke-ordinarie befattningshavare skola erhålla ersättning för sådan inkomstminskning. Det må erinras om att såvitt häradsskrivarna angår endast de ordinarie befattningshavarna erhållit övergångsersättning för mistade sportler. Har stadsfogdes eller exekutionsbiträdes befordran till ordinarie befattningshavare onormalt länge fördröjts till följd av utredningar angående uppborädsorganisationen, synes det emellertid enligt min mening skäligen att kommunen tillerkänner även en icke-ordinarie befattningshavare kompensation för minskad ersättning av indrivningsavgifter. För häradsskrivarnas del förelåg icke ett dylikt skäl för kompensation åt de icke-ordinarie befattningshavarna.

Om kompensation åt vissa befattningshavare vid exekutionsverken. (Forts.)

Med den inställning till frågan om kompensation åt icke-ordinarie befattningshavare för minskad inkomst av indrivningsavgifter, som Kungl. Maj:t och riksdagen sålunda intagit beträffande statliga befattningshavare, anser jag mig icke hava anledning medverka till att kommunernas icke-ordinarie befattningshavare generellt skulle erhålla dylik kompensation. Överhuvud taget synes det bäst stå i överensstämmelse med den kommunala självbestämmanderätten, att kommunerna ensamma avgöra frågan om ersättning åt ifrågasvarande ordinarie och icke-ordinarie befattningshavare för minskad inkomst av indrivningsavgifter. Därest en kommun och dess befattningshavare skulle vara av olika mening, synes frågan lämpligen böra lösas genom förhandlingar mellan vederbörliga organisationer. Enligt vad jag inhämtat hava för städernas del sådana förhandlingar pågått; för tillfället äro de ajournerade. För landsbygdens del hava dylika förhandlingar avslutats, därvid förhandlingsdelegerade överenskommit att rekommendera parterna en lösning av ersättningsfrågan efter vissa grunder.

Herr **Ström**: Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till herr statsrådet för hans svar på min interpellation, och jag tackar honom också för att han ställt sig positivt förstående till denna fråga.

Det gäller här en kår, som inte är särskilt populär på grund av det arbete den fullgör i samhällets tjänst. Men det måste givetvis tillses att även en sådan kårs medlemmar få sin rätt.

Detta gäller särskilt de extra-ordinarie exekutionsbiträdena. De ha nämligen varit tvungna att vänta under många år på att få sin tidigare erkända rätt att bli ordinarie definitivt ordnad. De skulle åtminstone i stort sett ha haft sin fråga löst i samband med reformen av uppördssystemet. Men på grund av att frågan om deras ordinarieställning, som de ha fått vänta på under lång tid, inte hann bli löst före reformens ikraftträdande, befinna de sig nu i en mycket ogynnsam situation, och det är inte säkert att kommunerna, som det åligger att sörja för detta, komma att erinra sig att denna personal skulle bli ordinarie. Det är detta som är det väsentliga i interpellationen.

Herr statsrådet har nu dels förklarat, att han finner det skäligt, att kommunerna tillerkänna även en icke-ordinarie befattningshavare kompensation för minskad ersättning av indrivningsavgifter, och dels rekommenderat kommunerna att tillgodose vederbörandes krav efter den kommunala självbestämmanderättens linjer. Slutligen säger herr statsrådet också att »därest en kommun och dess befattningshavare skulle vara av olika mening, synes frågan lämpligen böra lösas genom förhandlingar mellan vederbörliga organisationer», och att sådana förhandlingar redan ha tagit sin början.

Jag vill då uttala den förhoppningen, att kommunerna beakta de synpunkter, som ha framhållits i denna interpellation.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 211, till Konungen i anledning av väckt motion om statsbidrag till gäldande av vissa kostnader för en laga skiftesförrättning å fastigheten Kuivakangas 26⁴ i Övertorneå socken.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 17 maj 1935 (nr 176) angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa, m. m.;

nr 229, i anledning av väckt motion om ersättning till arbetaren K. E. F. Eriksson för sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring; samt
nr 230, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstepensionsunderlag för vissa befattningshavare vid polisväsendet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 267, angående anslag till teckning av ytterligare aktier i Norrbottens järnverk aktiebolag, m. m.; och
nr 268, angående vissa anslag till domstolarna m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 273, angående dispositionen av vissa för budgetåret 1943/44 å kapitalbudgeten under diverse kapitalfonder anvisade investeringsanslag.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 274, med förslag till lag angående upphävande av 61 § 2 mom. lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 276, med förslag till lag angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 277, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:
nr 307, av herr *Wetter* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av aktier i Bergslagernas med flera järnvägsaktiebolag;
nr 308, av herr *Wistrand* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av aktier i Bergslagernas med flera järnvägsaktiebolag;
nr 309, av herrar *Sten* och *Sandler*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av aktier i Bergslagernas med flera järnvägsaktiebolag;
nr 310, av herr *Herlitz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen;
nr 311, av herr *Lindblom* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen;
nr 312, av herr *Wehtje* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen; samt
nr 313, av herr *Eriksson, Einar*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten jämte i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 80, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten å riks-

*Anslag till
H. K. H.
Hertiginnan
av Väster-
botten.*

'*Anslag till H. K. H. Hertiginnan av Västerbotten.* (Forts.)
 staten för budgetåret 1947/48 under första huvudtiteln, Kungl. hovstaten,
 anvisa ett anslag av 100 000 kronor.

I samband med förevarande kungl. proposition hade utskottet till behandling förehått en inom andra kammaren av herr *Persson* i Landafors och fru *Rönn-Christiansson* väckt motion (II: 342), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 342, till Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten för budgetåret 1947/48 under första huvudtiteln anvisa ett anslag av 100 000 kronor.

Herr **Nerman**: Herr talman! Jag förstår inte riktigt logiken i ekonomiskt avseende beträffande denna fråga hos statsutskottets eljest vällovligt sparsamma ledamöter. En familjekrets har genom en tragisk olycka minskats, och nu föreslår man ett anslag mer än dubbelt så stort som tidigare till denna familjekrets. För närvarande utgå 97 000 kronor om året jämte tull- och skattefrihet och bostad. Det nya anslaget föreslås komma att utgå tills vidare. Det kan mänskligt att döma betyda en utgift på bortåt 3 miljoner kronor.

Jag kan, herr talman, inte utan behovsprövning medverka till att Sveriges riksdag på detta sätt handskas med svenska folkets medel. Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Hage*.

Herr **förste vice talmannen**: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Linderot**: Herr talman! Jag har inte motionerat i kammaren i denna angelägenhet, och detta närmast därför att jag inte anser den vara en av de allra största och betydelsefullaste. Men jag ber ändå att få understryka de synpunkter, som angivas i motionen, och de synpunkter, som nu ha anförts av herr *Nerman*. Det verkar kanske psykologiskt litet otrevligt bland åtskilliga svenska medborgare att så här, utan någon egentlig motivering och endast på de grunder som här ha angivits, med 100 000 kronor höja anslaget till hovstaten, varför jag vill yrka bifall till motionen.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nerman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 115, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

I denna punkt hade utskottet hemställt,

A. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen nr 151 framlagda förslag ävensom med avslag å motionerna I: 235 och II: 354,

1. besluta, att nya elementarskolans i Stockholm gymnasium och en 4-årig latینگymnasielinje vid högre allmänna läroverket i Bromma skulle avvecklas samt att i stället samrealskolorna i Enskede och Ängby skulle utbyggas till högre allmänna läroverk, omfattande, förutom nu befintliga realskollinjer, vardera en 4-årig latin- och en 4-årig realgymnasielinje; skolande nämnda organisationsändringar ske successivt från och med budgetåret 1947/48 eller den senare tidpunkt Kungl. Maj:t bestämde, allt under villkor att Stockholms stad åtog sig ej mindre att tillhandahålla för ifrågavarande nya läroverk erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostäder åt erforderlig vaktmästarpersonal än även att bevilja ett engångsanslag av minst 5 000 kronor till komplettering av undervisningsmaterielen och utvidgning av biblioteket vid högre allmänna läroverket i Enskede;

2. besluta, att vid samrealskolan i Piteå skulle från och med budgetåret 1947/48 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde, successivt inrättas en 4-årig realskollinje i stället för den tredje, ofullständiga parallellinjen av den 5-åriga realskolan;

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1947/48, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken, vilka föranleddes av vad departementschefen anfört;

4. bemyndiga Kungl. Maj:t att — utan hinder av sagda personalförteckning — tills vidare under budgetåret 1947/48, då för realskolestadiet avsedd ordinarie ämneslärarbefattning vid allmänt läroverk skulle tillsättas, besluta, huruvida befattningen skulle kungöras ledig såsom adjunktsbefattning eller ämneslärarinnebefattning;

5. godkänna under punkten införd avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48;

6. bemyndiga Kungl. Maj:t att förordna om de avvikelser från personalförteckningen och de överskridanden av maximerade poster i avlöningsstaten, som föranleddes av den fortsatta ombildningen av kommunala mellanskolor till samrealskolor;

7. till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1947/48 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 52 721 000 kronor;

B. att motionerna I: 236 och II: 355 måtte, i vad avsåge arvodena vid provårsläroverken, anses besvarade med vad utskottet under punkten anfört samt i övrigt icke till någon riksdagens åtgärd föranledda.

I de likalydande motionerna I: 236, av herr *Arrhén*, och II: 355, av herrar *Håstad* och *von Friesen*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att för nästa budgetår verkställa en uppräknig av de sedan 1907 utgående arvodena till provårshandledarna, vilka av departementschefen nu föreslagits att åter oförändrade utgå, varvid hänsyn likväl borde tagas till jämförliga yrkeskategoriers villkor, samt att snarast möjligt upptaga frågan om särskild placering av lärarna vid provårsläroverken i löneskalan till bedömande.

I fråga om berörda båda motioner hade utskottet i motiveringen anfört: »Vad beträffar motionerna I: 236 och II: 355 vill utskottet framhålla, att

Anslag till de allmänna läroverken.

Anslag till de allmänna läroverken. (Forts.)

vissa skäl tala för den i motionerna påyrkade ytterligare uppräknigen av arvodena vid provårsläroverken med hänsyn till att dessa arvoden — även efter den av departementschefen förordade uppräknigen — komma att utgå med belopp, som utmätts enligt grunder, vilka måhända numera icke längre kunna anses lämpligt avvägda. Utskottet förutsätter därför, att Kungl. Maj:t ägnar denna fråga fortsatt uppmärksamhet. Med vad sålunda anförts torde ifrågavarande motioner — såvitt nu är i fråga — få anses besvarade.»

Herr Arrhén: Herr talman! Jag har i detta ärende väckt en motion, som går ut på att det för nästa budgetår skulle verkställas en uppräknigen av de arvoden, som utgå till provårshandledare, vilka arvoden av departementschefen föreslagits att utgå oförändrade.

Jag ber att till statsutskottet få framföra mitt tack för den välvilliga behandling, som utskottet har låtit motionen undergå, något som jag tror också står i överensstämmelse med de intentioner på detta område, som besjälade departementschefen. Jag vill bara begagna tillfället att till herr statsrådet, i vars hand den fortsatta behandlingen av detta ärende nu lägges, få framföra en vädjan, ja, kanske till och med en fråga. Det skulle i så fall gälla, hurvida det inte kunde vara lämpligare att inränga de provårshandledare, som det här gäller, på en särskild plats i löneskalan. En sådan begäran har utskottet utan någon motivering avvisat, men jag skulle dock vilja hemställa, att herr statsrådet ville upptaga denna synpunkt till beaktande.

Från SYACO — Sveriges yngre akademikers centralorganisation — har tidigare under diskussionen i denna fråga det önskemålet framförts, att det skulle vara lämpligt att placera denna kategori av lärare två lönegrader högre än för närvarande. Enligt bestämmelserna av år 1907 utgjorde provårsarvodet en tiondel av handledarens lön, men sedan dess har ju denna andel av totallönen sjunkit till en obetydlighet. Det vore därför bäst, tycker jag, att lösa den gordiska knuten på det sätt SYACO föreslagit, och jag hemställer till herr statsrådet att benäget taga detta förslag under övervägande.

Herr statsrådet Weijne: Herr talman! I anledning av vad herr Arrhén här har anförts vill jag påpeka, att anledningen till att arvodena icke ha höjts utöver de ursprungligen fastställda helt enkelt är den, att frågan skall tagas upp i samband med en allmän arvodesreglering. I avvaktan på denna ansågs det inte möjligt att här gå längre än till ett återställande av de ursprungliga arvodena.

Personligen har jag inte det ringaste emot att man prövar även den väg, som herr Arrhén här antytt, nämligen att ge lärarna vid provårsläroverk en högre lönegradsplacering. Jag tror emellertid att det kommer att visa sig att betydande hinder möta på den vägen, därför att det ju sker en omflyttning av lärare även från provårsläroverk till andra läroverk och en viss svårighet således uppkommer, om olika lönegradsplacering tillämpas. Men den saken kan naturligtvis övervägas. Jag har för egen del för närvarande ingen bestämd mening i detta avseende.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 2—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till instituten för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning m. m.;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till statsbidrag till undervisningsmateriel vid folk- och småskolor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels fortsatt tillverkning av syntetiskt gummi m. m., dels ock täckande av vissa förluster på statens reservförrådsnämnds verksamhet; samt

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande att ytterligare överskrida viss anslagspost i pensionsstyrelsens avlöningsstat för budgetåret 1946/47.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till social upplysningsfilm, jämte i ämnet väckt motion. *Anslag till social upplysningsfilm.*

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 145, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Social upplysningsfilm för budgetåret 1947/48 under V huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 125 000 kronor.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehåft en inom andra kammaren av herr *Boman* i Stafsund m. fl. väckt motion (II: 366), vari hemställts, att riksdagen måtte avslå propositionen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 366 till Social upplysningsfilm för budgetåret 1947/48 under V huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 125 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Mannerskantz*, *Gustav Emil Andersson*, *Falla*, *Rubbestad* och *Pettersson* i Dahl, vilka ansett, att det slutliga resultatet av kommitténs för social upplysning arbete borde avvaktas, innan statsmakterna toge ställning till frågan om upplysningsfilmer i sociala ämnen, och att utskottet därför bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionen II: 366 avslå ifrågavarande proposition.

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Med detta ärende förhåller det sig så, att förra årets riksdag beslöt att skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning om åtgärder för att popularisera och sprida kunskap om samhällets egen sociala hjälpverksamhet. En kommitté härför tillsattes mycket snabbt. Denna har nu arbetat under något halvår, men arbetet har inte hunnit resultera i annat än att kommittén redan säkert kan säga, att upplysningsfilm skulle vara en nyttig sak »för att bland allmänheten sprida ökad upplysning och fördjupade insikter om det svenska samhället och dess aktuella problem samt om vad som av statsmakterna utträttats och planerats».

Det är ju möjligt att det kan behövas en sådan upplysningsfilm. För egen del är jag emellertid inte så absolut övertygad om det, därför att jag tycker mig ha förmärkt en allt större skicklighet hos människorna här i landet att skaffa sig de statsbidrag och övriga sociala förmåner, som staten berett dem möjlighet till. Det har därvidlag också bedrivits en ganska omfattande upplysningsverksamhet, icke minst under valrörelserna men även under tider dess-

Anslag till social upplysningsfilm. (Forts.)
emellan. Det finns ju också kuratorer, som hjälpa sådana människor till rätta, som äro mera »valhanta» än folk i allmänhet.

Emellertid är inte tveksamheten angående själva upplysningsfilmens nödvändighet eller behövlighet — vilket ju inte är detsamma — huvudargumentet för dem, som här ha reserverat sig mot detta anslag på 125 000 kronor, utan fastmera det förhållandet, att vi inte ha kunnat få något svar på frågan, varför man just nu skall sätta i gång med detta. Återhållsamhet med pengar, med arbetskraft och material är just nu en tvingande nödvändighet. Varför skall man då, innan dessutom kommittén är färdig med sitt slutliga betänkande, behöva sätta i gång med detta? Man kan inte påstå att det är nödvändigt att göra så.

Det värsta härvidlag är inte att en ganska stor summa pengar kommer att gå åt, utan att det kräves att en hel del folk skall syssla med detta arbete och att det kommer att gå åt en del material. Angelägenhetsgraden ligger inte alls i linje med den allmänna politik, som bör drivas just nu i dagens Sverige.

Det kan visserligen sägas, att beloppet är så litet att det inte spelar någon roll. Men 125 000 kronor hit och 125 000 kronor dit märkas dock i budgeten, om det blir många sådana belopp under en riksdag. Jag tycker, att den allmänanda, som bör präglade riksdagen i dessa tider, bör spela en viss roll även i denna fråga. Det är därför, som jag, herr talman, inte kan finna det vara riktigt att så här jakta i väg med detta förslag.

Härtill kommer en annan liten egendomlighet, nämligen den att man har så bråttom att man tänkt sig låta kommittén själv handhava denna verksamhet. Det är en ganska unik företeelse, att man först tillsätter en utredningskommitté och sedan låter denna bli det organ, som skall handhava den slutligen fastställda verksamheten. Jag tycker det är felaktigt att göra på det sättet, i all synnerhet som kommitténs ordförande, fru Alva Myrdal, väl kommer att ha små möjligheter att här i Sverige sköta om denna kommittés handhavande av verksamheten. Man får väl först lov att avvakta det slutresultat, vartill kommittén kommer — det kanske kan komma att gå ut på inrättandet av något slags socialmuseum och en fullständig filmavdelning — och det kan då vara tids nog att ta ställning till frågan, om den verksamhet som det här gäller skall sättas i gång eller inte.

Att sätta i gång med detta hastverk, som inte är betingat av nödvändigheten, tycker jag är oansvarigt, och jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Johansson, Johan Bernhard*.

Fröken Andersson: Herr talman! Jag hör inte till reservanterna i denna fråga, utan jag står antecknad under utskottets utlåtande. Detta utesluter emellertid inte, att jag såväl i tredje avdelningen som i utskottet in pleno har uttalat min tveksamhet i detta sammanhang. Tveksamheten gäller inte saken såsom sådan, ty i viss grad i olikhet mot herr Mannerskantz anser jag, att saken är viktig och ganska brådskande. Anledningen därtill är i stället den, att jag är kritisk mot det sätt, på vilket denna sak skall läggas upp, och enkannerligen det sätt, varpå den skall ledas. Jag har emellertid inte velat låta formella skäl ligga i vägen för ett beslut i positiv riktning.

Emellertid skall jag tillåta mig att göra några reflexioner beträffande ledningen av denna verksamhet.

Kommitterade ha ju, som redan här nämnts — i all blygsamhet, höll jag nästan på att säga — föreslagit sig själva som ledare för denna verksamhet. Detta är ju som herr Mannerskantz nämnde en nyhet i sitt slag. Kommittén

Anslag till social upplysningsfilm. (Forts.)

går på den linjen, att en objektiv och samtidigt populärt hållen filmorientering skall läggas upp. Det kan jag instämma i, och jag betvivlar inte alls, att den blir populärt hållen — jag hoppas bara, att den blir lika objektiv som populär!

Kommittén har nu sänt ut förfrågningar till, som den säger, större sociala myndigheter och sammanslutningar, och det är på den punkten, som jag vill komma med några reflexioner. Det är ju då till att börja med anmärkningsvärt, att intet av de sociala instituten har fått nåden att bli tillfrågat. Det ena av dem har dock en bortåt 27-årig erfarenhet, när det gäller social undervisning i vårt land. Men detta må vara hänt; en del andra institutioner ha tillfrågats, som säkerligen också ha erfarenhet, och jag har därför bara velat påpeka detta faktum i förbifarten.

Mera anmärkningsvärt är det, att endast vissa politiska kvinnoorganisationer ha blivit tillfrågade. Sålunda ha Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund och Svenska landsbygdens kvinnoförbund tillfrågats. Jag har ingenting att invända mot det heller, men jag tycker det är ägnat att förvåna, att varken folkpartiets eller högerns kvinnoförbund har tillfrågats. Det vore ju rätt intressant att veta anledningen till detta högst underliga förbiseende. Det kan näppeligen vara så att man gått efter storleksordningen; jag känner visserligen inte till folkpartiets kvinnoförbund i detalj, men jag vet att högerns kvinnoförbund är ett av de största politiska kvinnoförbunden i detta land. Det är då, som sagt, ägnat att förvåna, att icke detta förbund blivit tillfrågat.

Nu säger kommittén, att för uppläggnings av varje ifrågakommande film skulle kommittén tillförsäkra sig medverkan av representanter för vederbörande statliga organ och medborgerliga organisationer. Jag tillåter mig uttrycka den förmodan, att även de borgerligas organisationer — jag tänker då närmast på högerns och folkpartiets kvinnoförbund — höra till de »medborgerliga» organisationerna.

Det är här fråga om ett anslag på 125 000 kronor. Det kan ju tyckas inte vara så mycket, men då är det att märka, att detta anslag bara avser starten och att man säger att det senare kommer att bli icke oväsentligt ökade kostnader. Det kommer alltså, såvitt jag förstår, att bli ganska stora summor, som detta kommer att röra sig om, och jag håller då före, herr talman, att det är utomordentligt viktigt, att denna verksamhet får en inte bara sakkunnig utan även omdömesgill ledning.

Herr **Karlsson, Gustaf:** Herr talman! Utskottet har icke kunnat ena sig om detta Kungl. Maj:ts förslag, utan det har, som tidigare framhållits, till detta utlåtande fogats en reservation av några ledamöter. Utskottet var emellertid övertygat om att förslaget är så pass värdefullt, att man icke bör fästa allt för stort avseende vid de synpunkter som reservanterna anföra.

Jag noterar med tacksamhet, att herr Mannerskantz i kammaren upprepade vad han sade i utskottet om att det icke är själva saken, som reservanterna motsätta sig. Reservanterna anse således att man bör få social upplysning även genom film, och det är egentligen endast tidpunkten som reservanterna vända sig emot. Man skall icke göra det nu, säger herr Mannerskantz, och han ställde frågan så där retoriskt, som kammarens ledamöter hörde: varför skall man göra det nu, när man skall spara på pengar o. s. v.? Då säga vi som tillhöra majoriteten, att denna upplysning är så pass värdefull, att när man väger vad den kostar, här beräknat till 125 000 kronor, mot de fördelar man vinner, så äro fördelarna större, och detta är orsaken till att vi

Anslag till social upplysningsfilm. (Forts.)

velat tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Några längre förklaringar om detta torde inte behövas.

I anledning av vad fröken Ebon Andersson sade vill jag bara påpeka, att hennes anmärkningar riktade sig mot kommittén och icke emot vare sig Kungl. Maj:t eller utskottet. Det är ju kommittén, som inte behagat höra även vad Sveriges högerkvinnors förbund och folkpartiets kvinnoförbund ha att säga i denna sak, och det vill jag inte på något sätt vare sig förklara eller försvara; det får kommittén göra. Jag tror emellertid, att eftersom kommittén har hört också en hel del andra kvinnoorganisationer än det socialdemokratiska kvinnoförbundet och landsbygdens kvinnoförbund, nämligen Sveriges husmödrars riksorganisation och yrkeskvinnornas riksorganisation, har man också kommit i kontakt med de strömningar, som kunna finnas i de politiska kvinnoorganisationer, som fröken Ebon Andersson syftade på. Om det där hade funnits några synpunkter av större värde, skulle de säkert ha kommit fram. Det finns för övrigt en bilaga till propositionen, där önskemålen från olika organisationer upptagas, och dessa önskemål äro mycket omfattande.

Jag tror således inte att man bör ta alltför allvarligt på de anmärkningar, fröken Andersson har framställt. Emellertid vill jag gärna instämma i att den film som nu skall göras bör vara objektiv och populär; det är en ståndpunkt som vi väl alla ha och sträva efter att realisera.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandlingen varande utlåtandet hemställt samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 121, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i syfte att bereda vissa utländska läkare möjlighet att utöva läkarkonsten inom riket;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss försöksverksamhet på yrkesmedicinens område;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till statens avtalsnämnd;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till anskaffning av motorbåtar för tullverket;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad redovisning av luftfartsfonden m. m.; samt

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47 till förvärv av aktier i aktiebolaget Göteborgs handelsbank m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 128, i anledning av riksdagens år 1946 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden den 1 juli 1945—den 30 juni 1946.

Statsutskottet, till vars förberedande behandling riksdagens år 1946 församlade revisorers berättelse jämte de i anledning därav från vederbörande ämbetsverk och myndigheter till Kungl. Maj:t avgivna utlåtanden och förklaringar blivit hänvisad, hade, efter tagen kännedom av dessa handlingar och inhämtande av för ärendenas utredning i övrigt erforderliga upplysningar, i det föreliggande utlåtandet underställt riksdagens prövning de av revisorerna gjorda framställningar, som ansetts från utskottets sida påkalla yttrande.

Punkten 1.

Under riksdagens revisorers verksamhet, § 1, resp. under finansdepartementet, § 33, hade revisorerna behandlat vissa spörsmål, som sammanhänge med dels revisorernas egen granskningsverksamhet, dels det statliga revisionsväsendet i övrigt.

Om utredning ang. riksdagens revisorers verksamhet.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

1:o) uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att föranstalta om en skyndsamt utredning av frågan rörande riksdagens revisorers verksamhet;

2:o) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet under punkten anfört och förordat.

I motiveringen hade utskottet bland annat erinrat om vissa uttalanden av föredragande departementschefen vid anmälan i statsrådet av ett genom Kungl. Maj:ts proposition nr 136 för innevarande riksdag framlagt förslag om viss omorganisation av riksräkenskapsverket, varefter utskottet yttrat:

»Utskottet ansluter sig till vad departementschefen uttalat rörande önskvärdheten av att den översyn av det statliga revisionsväsendet, varom riksdagen tidigare gjort framställning, kunnat göras i ett sammanhang. Den omständigheten att vissa särskilt aktuella organisationsfrågor blivit föremål för speciella utredningar bör dock enligt utskottets mening icke utgöra något hinder för att den av departementschefen berörda frågan om en samordning av de olika revisionsorganens arbete snarast bringas till en lösning. I samband därmed böra spörsmålen om anmärkningsprocessen, redogöraransvaret, avskrivningen av statens fordringar och den statliga lönedomstolen upptagas till behandling. Utskottet förutsätter sålunda att genom Kungl. Maj:ts försorg en utredning av berörda frågor kommer till stånd inom en nära framtid.»

Herr Andersson, Jones Erik: Herr talman! Jag vill uttrycka ett beklagande av att denna fråga behandlas redan nu utan samband med den mera vittsyftande motion om riksdagens kontrollmakt, som ligger under konstitutionsutskottets behandling. Vi vilja från konstitutionsutskottets sida förbehålla oss, att riksdagens beslut i dag icke skall lägga hinder i vägen för upptagande se-

Om utredning ang. riksdagens revisorers verksamhet. (Forts.)
 näre i anledning av nämnda motion av frågor om statsrevisionens effektivisering och dess samband med andra kontrollorgan.

Jag har, herr talman, i övrigt intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5 och 6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

Punkten 8.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 9 och 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14.

Under socialdepartementet, § 21, hade revisorerna framfört vissa erinringar mot förhållandena vid det av staten för vård av själsligt abnorma manliga skyddshemselever upprättade Lövstahemmet i Vagnhärads kommun, Södermanlands län.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten anfört:

»De pedagogiska principer som enligt statsmakernas beslut numera tillämpas vid bl. a. Lövsta skolhem och yrkesskola ha i flera avseenden visat sig leda till värdefulla arbetsresultat. Utskottet förutsätter också att den gren av socialvården, om vilken nu är fråga, jämväl i fortsättningen skall grundas på nämnda principer. De av revisorerna påtalade förhållandena synas dock vara av den allvarliga beskaffenhet, att särskilda åtgärder för deras avhjälpanne kunna övervägas. Detta torde vara så mycket mera motiverat som — efter det revisorernas berättelse avgivits — nya rymningar, i vissa fall förenade med avsevärd skadegörelse, företagits av elever vid skolan.

Av förklaringarna framgår emellertid att såväl socialstyrelsen som anstaltens ledning har sin uppmärksamhet riktad på de ifrågasvarande förhållandena. Från socialstyrelsens sida ha även ställts i utsikt vissa åtgärder i av revisorerna önskad riktning. Utskottet — som utgår från att de ansvariga myndigheterna noggrant pröva alla möjligheter att inom ramen för nuvarande system komma till rätta med de i det föregående berörda problemen — anser sig med hänsyn härtill kunna inskränka sig till att vad i ärendet förekommit för riksdagen omförmäla.»

Ang. förhållandena vid Lövstahemmet.

Ang. förhållandena vid Lövstahemmet. (Forts.)

Herr **Ericson, Frans:** Herr talman! När statsrevisorerna på sin tid avlämnade sin berättelse, innefattande bland annat redogörelse för Lövstahemmet, var det ett flertal personer, bland annat skolans föreståndare och även skolans styrelse, som ansågo att de uttalanden som revisorerna gjort voro omotiverade och att vad som förekom bland ungdomarna där i själva verket var någonting helt naturligt. Rymningar kunde icke förhindras, och det var ett svårt klientel som skolan hade sig ålagd att vårda och omse. Statsrevisorernas uppfattning delades emellertid av ett flertal hörda myndigheter, bland andra åklagarmyndigheterna på orten och ortens befolkning i övrigt. Även socialstyrelsen medger, att förhållandena icke äro tillfredsställande, och har ställt i utsikt vissa förändringar, då andra hem bli färdiga att tas i anspråk.

Sedan dess har det emellertid under innevarande år inträffat händelser av sådan art, att jag tror att det är nödvändigt att utöver vad statsutskottet här säger hemställa till socialministern, att han har sin uppmärksamhet riktad på förhållandena vid Lövstahemmet. Det var ju inte länge sedan vi i tidningen sågo artiklar om en rättegång, där det var ej mindre än sju åklagare vid rättegångstillfället, som hade talan att framföra, och nyligen fick en 83-årig gumma alla sina fönsterrutor utslagna på sin stuga, förutom en hel del annan förstörelse.

Jag har velat understryka detta därför att jag tror att förhållandena vid Lövstahemmet förorsaka så mycken oro och irritation bland befolkningen, att det kan ifrågasättas, om det kan vara förmånligt för uppfostringshemmet såsom sådant, att det får fortgå som det nu är. Jag vill därför med understrykande av vad utskottet här sagt, nämligen att det förväntar att socialstyrelsen skall vidtaga åtgärder, hemställa till socialministern att göra vad han kan i detta avseende för att få bättre förhållanden till stånd.

Herr **Mannerskantz:** Herr talman! Jag får lov att säga, att jag har en känsla av att statsutskottet måhända hade kunnat skriva något skarpare på denna punkt. Just i denna fråga verkar det som om det knappast hjälpte, vilka direktiv man ger. Jag förstår nog att vi kanske inte kunna mästra de metoder, som tillämpas på Lövstahemmet och andra liknande hem, men vad man absolut kan begära är att effektivare åtgärder vidtagas för att skydda den fullständigt oskyldiga civilbefolkningen som bor i trakten. Människorna där kunna ju inte hjälpa, att det har råkat komma en sådan oroshärd just bland dem, och därför tycker jag nog att vederbörande statsråd och socialstyrelsen måste taga allvarligare på denna sak.

Samtidigt vill jag meddela, att det inom tredje avdelningen av statsutskottet inom några dagar skall behandlas några motioner, som gå ut på att de som lidit skada av nu ifrågavarande orsaker skola få ersättning. När den frågan kommer fram, får kammaren tillfälle att återigen säga sin mening om den delen av detta problem.

Man har nog inom statsrevisionen fått ett starkare intryck av missförhållandena än som varit möjligt inom statsutskottet därigenom att vi dels ha besökt hemmet och dels fått tillfälle att tala vid ortsrepresentanter, som haft ont av dessa förhållanden. När man har gjort det, blir man ganska bestämt på det klara med att det inte kan få fortsätta på detta sätt. Jag tror att en av de åtgärder som böra vidtagas är att avskilja den sämsta delen av klientelet, den som det finns minst hopp om, ty det är i regel de sämsta som mana i gång sådana här otrevligheter. Kunde man få det sämsta klientelet avlägsnat från denna anstalt och placerat på andra håll, där de icke ha samma möjligheter att komma ut, tror jag att resultatet skulle bli bättre även för de återstående.

Ang. förhållandena vid Lövstahemmet. (Forts.)

Jag vill således bestyrka riktigheten av vad herr Ericson i Boxholm sagt och uppmana herr statsrådet att icke taga för lätt på denna sak, ty både statsrevisorerna och andra komma otvivelaktigt att återkomma till den.

Herr Dahlström: Jag ber endast att få instämma i herr Ericsons yttrande.

Fru Sjöström-Bengtsson: Herr talman! Jag hade inte tänkt lägga mig i denna debatt, men jag måste säga ett par ord till Lövstahemmets försvar.

På Lövstahemmet har man det allra svåraste klientel som överhuvud taget finns i Sverige. De ungdomar, som andra skyddshem inte kunna komma till rätta med, överförs till Lövstahemmet. Jag tror att Lövstahemmet när det gäller denna del av ungdomsvården är en sådan anstalt, som vi skulle önska oss i framtiden. Där finns ett ganska stort skolhem för äldre pojkar, och sedan finns det ute i terrängen småstugor med nio barn i varje stuga, som skötas fullständigt självständigt av en föreståndarinna och ett biträde med hjälp av pojkarna. Det är givetvis en ganska dyr apparat, men jag undrar om inte det man vinner är värt pengarna.

Det är klart, att det har sina stora vanskligheter med öppna anstalter, men meningen med detta hems verksamhet är ju ändå att pojkarna skola anpassas för samhällslivet i framtiden. Jag tror inte att detta är möjligt, om de stängas inne, så att alla rymningar äro uteslutna. Rymningarna äro givetvis mycket beklagliga, och allra beklagligast är det naturligtvis för omgivningen. Jag tror emellertid att aversionen mot hemmet skulle i mångt och mycket elimineras, om det funnes möjligheter för anstaltsledningen att ersätta de skador, som pojkarna onekligen åstadkomma.

Jag måste säga, att jag tycker att det skulle vara ytterst beklagligt, om man skulle tvingas att sköta detta hem på ett annat sätt än som nu sker. Man kan dock anse hemmet som ett försök att eliminera de mycket skadliga inverkningar, som slutna anstalter ha i synnerhet därigenom att barn och ungdom bli isolerade från det verkliga livet. Livet på en slutna anstalt är onaturligt, och det förbereder icke så som vore önskvärt en anpassning till arbetslivet. Det är ofta samma elever som rymma den ena gången efter den andra, men det är också klart, att ett stort antal aldrig rymmer. Många kunna i fortsättningen anpassas efter samhällets krav. Jag tror att Lövstahemmet därvidlag har nått resultat, som kanske skulle förvåna kammarens ledamöter, om jag hade tillgång till siffror, som visa procenten av dem som kommit till rätta med tillvaron.

Jag har endast velat anföra detta innan ärendet avgöres.

I fru Sjöström-Bengtssons yttrande instämde fru *Lindström*.

Herr Ericson, Frans: Herr talman! Jag vill bara säga med anledning av den sista talarinnans anförande, att varken statsrevisorerna eller statsutskottet har angripit det vårdssystem, som praktiseras på Lövstahemmet. Men vi ha ifrågasatt, huruvida det icke skulle vara möjligt att få en bättre sakernas ordning just på detta hem än nu är förhållandet. Det kan hända, att framtiden kommer att ge oss rätt i att det torde vara nödvändigt att avskilja visst klientel, som det inte går att inplantera bland de övriga där intagna, och det är ju bara det som frågan gäller. Något angrepp på det försökssystem, som här tillämpas, ha statsrevisorerna icke gjort.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, lades den nu ifrågavarande punkten till handlingarna.

Punkterna 15 och 16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkterna 18—22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23.

Lades till handlingarna.

Punkterna 24 och 25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 26 och 27.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av fastigheter, som förvaltas av försvarets bostadsanskaffningsnämnd, m. m.;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag;

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till avsättning till försäkringsinspektionens fond;

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med begäran om bemyndigande att träffa avtal med Malmö stad angående villkoren för överföring å Malmö stad av det tryckande registret för staden; samt

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till riksräkenskapsverket.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckt motion om förlängd semester för arbetstagare, som utför arbete, där silikosfara föreligger, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 279.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 314, av herr *Domö* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt subventionering av införseln av vissa varor m. m.; och

nr 315, av herr *Herlitz* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.11 på dagen.

In fidem
G. H. Berggren.
